

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс
за академичната длъжност „ПРОФЕСОР“
обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски“ в ДВ., бр.90/16.11.2010г

Рецензент: проф. д-р Христо Нейков Каракашев, научна специалност „Икономическа и социална география“, шифър 01.08.02. и научна специалност „Народно стопанство. Регионална икономика“, шифър 05.02.03

Кандидат: доц. д-р Мария Вълкова Шишманова за придобиване научно звание "професор" по научната специалност шифър 01.08.02 „Икономическа и социална география“.

Рецензията е изготвена в съответствие със Закона за развитие на академичния състав в Р България, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Вътрешните правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Н. Рилски“ - Благоевград.

I. Кратки биографични данни за кандидата

Доц. д-р Мария Вълкова Шишманова е единствения кандидат по обявения конкурс за „професор“. Тя е родена на 03.12.1949г. в гр.София. Завършила е Държавен Римски университет, факултет по архитектура, специалност урбанизъм - териториално планиране и регионалистика като придобива квалификация архитект урбанист - регионалист. През 1990г. е придобила научната степен доктор по градоустройство, териториално устройство и ландшафтно устройство. За ст.н.с. Ист. е избрана през 1998г. За доцент е избрана през 2000г. в ЮЗУ „Н. Рилски“, където работи и в момента. Преди това доц. Шишманова в продължение на близо 25 г. работи в практиката като научен сътрудник Ш-1ст. и ст.н.с. Пет. в такива отговорни държавни институции разработващи и провеждащи националната регионална политика като НИПИТУ по-късно КНИПИТУГА, НЦТСУ, НЦТРЖП и др.

В тези държавни институции нейните основни дейности и отговорности са свързани с научно значими проблеми като: Анализи и прогнози на развитието на селищната мрежа, основна част от „Единният териториално устройствен план на България“, малки градове и села, селищна мрежа, инфраструктура и екология, териториално-устройствени планове.

Доц. Шишманова е активен участник в разработването на Закона за регионално развитие, нормативно и информационно осигуряване в регионалното развитие, а така също и „Критерии за определяне на районите за целенасочено въздействие“ по ЗРР, „Система от населени места, градове и тяхното развитие“, „Перспективи и стратегии за политика

за пространствено развитие на Централна и Източна Европа /1998г./, Доклад за ОВОС (икономическата и социална оценка) на нефтопровода Бургас- Александруполис /2009г./, както и за корабоплаването по р. Дунав /2009г./и др.

Много силно впечатление прави участието на доц. Шишманова в 9 международни проекта, повечето от които са финансирани от Световната банка /1998, 2001г./, Испания /2007г./, Франция, Европейската комисия и др.

Отличното владение на чужди езици /италиански, руски, немски и английски/ и е позволило да участва с 42 научни доклада в международни форуми в областта на регионалния анализ, моделиране и прогнозиране, териториално и селищно устройство и др.

Резултати от нейните изследвания са цитирани над 40 пъти в български и чуждестранни публикации, което е важен индикатор за значимостта на нейната научна и изследователска дейност. При това са посочени такива след 1996г.

Доц. Шишманова е основател и ръководител на магистърска програма „Регионално развитие“, като е водила и води и в момента лекционни курсове по основополагащи професионални умения и качества като: Планиране и регионална политика на Р България, Основи на регионалното развитие, Управление на проекти за регионално развитие, Регионален анализ, Териториално и селищно устройство, Иновации и регионално развитие, Социално-икономическа география, География на населението и селищата и др.

От всичко казано до тук е видно, че кандидатът за научното звание „професор“ доц. Шишманова е утвърден, доказан и признат у нас и в чужбина авторитетен учен в областта на Социално-икономическата география, Регионално развитие и Регионален анализ, а така също и в сродните научни области като География на населението и селищата, Екологията, Геополитиката и Геостратегията, Териториалното и селищно планиране и др.

Наред с това доц. Шишманова има изключително богат административен опит в научните звена и обществени структури от най-високи йерархични нива, което също е доказателство за нейните високи качества като учен, общественик, преподавател и ръководител.

Документите на кандидата отговарят на всички изисквания на ЗРАСРБ и приетите Вътрешни правила за развитие на академичния състав в ЮЗУ „Н. Рилски“.

Доц. Шишманова е представила общ списък със 79 заглавия от които 3 монографии, 4 студии, 31 статии и 42 доклада на научни международни и национални форуми. Не установих повторения на публикуваните научни трудове под каквато и да е форма, което ми дава основание да приема всичките за рецензиране.

Критерии и показатели	Наличие (да) (не)	брой/стр.	Бележки
А. Научно-изследователска дейност			
1. Публикуван самостоятелен монографичен труд, свързан с профила на обявения конкурс	да	3/906	
2. Други самостоятелни монографични трудове	не		
3. Участие в колективен монографичен труд	не		
4. Хабилизационен труд	да	1/371	От които 10/471 свързани с хабилизационния труд
5. Публикации, свързани с профила на обявения конкурс	да	47/1434	
6. Публикации в рецензирани реферирани списания у нас	да	28/318	
7. Публикации в рецензирани реферирани списания чужбина (peer referral journals)	да	2/41	
8. Доклади, изнесени на международни форуми /конгреси/конференции/симпозиуми/	да	38/325	
9. Доклади на национални форуми /конгреси/конференции/симпозиуми/	да	4/41	
10. Ръководство на докторанти			
11. Цитирания в чужбина в рецензирани реферирани списания (peer referral journals), в други научни трудове /дисертации, книги, монографии	да		1- Македония 2- Германия
12. Членство в редакционни колегии у нас и в чужбина	не	3	
13. Лекторат в чужди университети /програма Erasmus, Fulbright, DAAD и др./	не		
14. Създадена научна или творческа или спортна школа			
15. Научни награди			
16. Членство в национални и международни научни организации/асоциации	да	СУБ	Съюз на учените в България
17. Ръководител на национални и международни научни и образователни проекти	да	2	Ръководител на 2 Участие в 7 проекта
18. Създател на ново научно направление	да	1	Основател на магистърска програма „Регионално развитие“
19. Научни специализации в чужбина над 1 месец	не		
20. Рецензии в реферирани списания, книги, монографии, дисертации и др.	да	множество	

Критерии и показатели	Наличие (да) (не)	брой/стр.	Бележки
Б. Учебна дейност			
21. Лекционни курсове със студенти	да		
22. Семинарни упражнения	да		
23. Практически упражнения	да		
24. Ползване на интерактивни средства за обучение	да		
25. Осигуряване на занимания в практическа среда	да		
26. Преподаване на чужд език	не		
27. Публикуван самостоятелен учебник/ци в страната и/или чужбина	да	2/601	
27. Съавторство в публикуван учебник	не		
28. Самостоятелно учебно ръководство	не		
29. Учебно ръководство в съавторство	не		
30. Ръководство на изследователски и творчески проекти със студенти	не		

Горепосочената таблица потвърждава активната творческа, научна, научно-приложна дейност на кандидата след хабилитирането му през 1998г.

Трите монографии са първи по рода си в сферата на регионалния анализ и териториалното планиране и заслужават своето място като принос в нейната научна дейност.

Член е на Съюза на учените в България.

Провежданите лекционни курсове надвишават изискуемия хорариум за кандидата, което е видно от приложените учебни програми разработени от него.

II. Основни научни, научно-приложни и учебни приноси, направени от кандидата

Хабилитационният труд на доц. Шишманова „Централните райони в контекста на регионалното развитие в Р България" е обсъден на разширен катедрен съвет и е приет с много добра оценка. Решението на катедрения съвет е да се даде ход на по-нататъшна процедура.

Представеният хабилитационен труд представлява цялостно научно изследване на много високо теоретично ниво на един от най-важните проблеми на регионалния растеж, а именно "централните райони в контекста на регионалното развитие в Р България".

Темата на хабилитационния труд в настоящия момент е изключително актуална, което произтича от проблемите на цялостното социално-икономическо развитие и мястото на регионалната наука в

съвременния обществен сектор. Хабилитационният труд е много добре структуриран и балансиран. Той се състои от 6 глави, въведение и заключение, между които има необходимата логическа последователност и обвързаност. Трудът е в обем на 326 страници. В края е даден подробен списък на използваната литература от над 150 заглавия на кирилица и латиница и над 50 интернет адреси. Има и приложен и терминологичен речник, който е разработен много задълбочено и компетентно.

Обектът на изследването е дефиниран ясно и точно, а именно "...общините от първа и втора категория /първи и втори функционален тип за по-предишни години/ или общините на големите и средни градове, които формират централните райони на страната и агломерационните ареали в тях". Съвсем логично е определен и предмета на изследването - „регионалните социално-икономически проблеми на централните райони в страната и тяхното влияние”.

Поставената цел е изключително амбициозна - „чрез изследване и анализиране на теорията, практиката и състоянието на централните райони да се изведат полезни идеи, принципи, мерки и други, които да се приложат в регионалната политика и развитие на България за повишаване конкурентоспособността, иновативността, клъстеризацията, солидарността, полицентричността - т.е. да се постигне стабилизиране и разширяване на обхвата на централните райони и да се достигне до органична кохезия и балансирано регионално развитие”.

Посочените задачи в методологически, методически и приложен план изцяло покриват избраната цел на изследването.

След внимателен прочит на хабилитационния труд убедено може да се твърди, че поставената цел и основни задачи са изпълнени успешно. Изводите и получените резултати на доц. Шишманова имат оригинален теоретико-методологически характер и много важен практико-приложен принос, което съответства на изискванията на ЗРАСРБ, отнасящи се до разработването на хабилитационни трудове за присъждане на научната степен „доктор по географските науки” и могат да се обобщят в следното:

С теоретико-методологическа и методическа насоченост са следните приноси:

1. Разработен е методологически подход за изследване на „централните райони в контекста на регионалното развитие в Р България”, чрез провеждане на сравнителни многомерни регионални изследвания на множество количествени показатели /характеристики на общините/.

2. Разработване и прилагане на метод за типологичен анализ за извеждане на типове райони, за систематизиране на различията /определяне на природен, човешки, антропогенен потенциал, степен на социално-икономическа развитост, жизненост, уязвимост, конкурентоспособност, привлекателност и др./.

3. Приложен е метода на графите за определяне на агломерационните образувания - ареали.

4. Приложение на SWOT анализ за развитието на централните райони.

5. Направен е успешен опит за прогнозиране, чрез конкретни модели на бъдещото развитие на централните райони.

В практико - приложен план се открояват следните приноси:

1 За първи път в теорията и практиката на регионалния анализ е извършено „комплексно изследване на централните райони, чрез агломерационни ареали - основа за провеждане на научно обоснована целенасочена регионална политика.

2. Извършен е задълбочен и много компетентен количествен и качествен анализ на близо 30 годишен период /1980-2008г./ за регионално развитие на общините от централните райони, като са определени техните характерни особености, довели до положителни и отрицателни последици.

3. Изградена е целенасочена конкретна регионална стратегия за развитието и растежа на съответните равнища центрове.

4. Предложена е типология и видове общини на локалните модели за бъдещо развитие изцяло съобразено с Националната стратегия за регионално развитие и Оперативната програма „Регионално развитие“.

5. С важен приложен принос са използваните и адаптираните за целите на регионалния анализ такива важни методи като:

- статистически методи за многомерен сравнителен анализ „ТАКСО“
- софтуер за определяне на таксономична оценка при множество количествени показатели/;

- статистически методи за многомерен сравнителен анализ „КАКОЛ“- софтуер за количествено оценяване на множество качествени показатели/;

- типологичен анализ на многомерни обекти;

- метод на графите;

- SWOT - анализ;

- аналитичният йерархичен процес на СААТИ с програмата Expert choice 8.0 за решаване на разнообразни задачи.

Хабилитационният труд е лично дело на автора. Той е кумулативен резултат от нейни дългогодишни изследвания като регионалист - урбанист.

Приносите, които се съдържат в другите научни публикации са свързани с темата на хабилитационния труд и конкурса могат да се групират:

1. Като новост в науката. Създаване на нови квалификации, методи и технологии;

2. Обогащане на съществуващи знания. Доказване с нови средства на съществуващи нови страни на вече съществуващи научни области, проблеми, теории, хипотези и др.;

3. Научно - приложни приноси

Най-много на брой /над 20публикации/ и с най-задълбочени изводи и препоръки към националните и управленски структури са свързани с публикациите в областта на регионалния анализ, усъвършенстване политиката за регионално развитие и териториално устройство в Р България. Това са публикациите под №№ I. 1,2, II. 1, 2, 4, III. 3, 4, 5, 9, 18, 19, 20 и др. Особено внимание заслужават комплексните характеристики на конкретните териториални единици /общини и области/ като система от природни, демографски и антропогенни ресурси, социални, икономически и виртуални дейности.

На второ място като брой на публикациите със сериозен теоретичен и практико -приложен приноси са студиите, статиите и научните доклади посветени на устойчивото развитие на градовете, селските райони, планинските райони и туризма във всичките му разновидности /Публикации под №№ II. 2, 3, III. 1, 2, 4, 7, 10, 13, 14, 15, 16, 18, и др./.

На трето място бих посочил приносите на кандидата в областта на регионалните екологични оценки на такива важни национални проекти като: Нефтепровода „Бургас - Александрополис“, Рила планина“, Река Дунав и прилежащата ѝ територия“, градовете и общините София, Пазарджик, Г.Оряховица, Сливен, Попово, Велинград и др.

III. Критични бележки

Всички научни публикации на доц. Шишманова са написани на много добър език и стил. Отличават се с ясно и точно формулиране на третираните проблеми и логично обосновани изводи, обобщения и препоръки. Коректно са използвани различни методи, модели и подходи за регионален анализ, като са формулирани и собствени класификации, типологии, количествени и качествени характеристики, поради което, няма да е етично да отправям критики в това отношение. Единствено бих си позволил да направя няколко препоръки:

1. Считаю, че доц. Шишманова притежава изключително богат опит в областта на регионалния анализ, моделиране и прогнозиране, който би могла да предаде по-пълно в учебната работа като разработи самостоятелно учебно ръководство и за бакалаври и за магистри в ЮЗУ „Неофит Рилски“.

2. Бих препоръчал на доц. Шишманова да поеме ръководството на поне 2-3 докторанти в областта на регионалното развитие, тъй като бях рецензент на единствения до сега неин докторант и останах силно впечатлен от високото качество на нейния докторски труд за развитието на селските райони. Потребността от такива кадри в момента е много голяма.

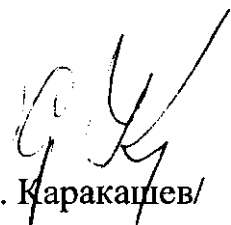
3. Считаю, че доц. Шишманова би могла успешно да се насочи към областта на симулационното моделиране на урбанизирани територии, големи градски комплекси, агломерационни ареали, отделни общини от

централните райони и др., с което ще изведе своята изследователска работа на качествено ново равнище.

IV. Заключение

Като имам предвид посочените научни приноси в областта на икономическата и социална география - регионален анализ и особено, че нейния хабилитационен труд има безспорни качества за дисертация за получаване на научната степен „доктор на географските науки“, както и факта, че научната ѝ продукция изцяло отговаря на приетите критерии и показатели от ЮЗУ "Неофит Рилски" си позволявам да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури с председател проф. Д-р Б. Колев да присъдят на доц. Мария Шишманова научното звание „професор“ по научната специалност „Икономическа и социална география“-регионален анализ шифър 01.08.02.

27.04. 2011г.
София

Рецензент: 
/проф. д-р Хр. Каракачев/